

ҲАЁТНИНГ ҲАМ АЧЧИК, ҲАМ ШИРИН ХОТИРОТЛАРИ

1 Китоб тақдимотининг айнан ушбу университетда ўтишининг ўзига хос сабаблари бор, албатта. 2007 йилда ташкил этилган бу дорилғунун Туркиядаги етакчи олийгоҳлардан бирни хисобланади. У ерда 60 мингга яқин талабалар бакалавр, магистратура да докторантураси босқичларидан таълим олади. Университет таркибида 14 та факультет, 7 та касб-хунар мактаби, 4 та олий мактаби ва 4 та институт фаoliyati олиб боради.

Мазкур илм-фен ва маърифат маскенинда тасхис олаётган чет эллик талабалар сони 15 мингга яқин бўлиб, улар орасида кардос давлатлардан келиб ўқиётган ёшлар саломкин ўринини эгалгандай. Жумладан, ўзбекистонлик 500 га яқин талабалар бакалавр, магистратура, докторантураси босқичларидан таълим олмоқда.

Ўзбекистоннинг 30 дан зиёд олий ўкув юртлари билан ҳамкорлик шартномалари имзоланган ушбу университетда ўзбек тилини ва адабийети борасидаги илмий изламшиларга алоҳида эътибор каратилиди.

Бу даргоҳда, шунингдек, Чингиз Айтматов номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази фаoliyati юритмокда. Марказ томонидан жиддий тадқиқотлар амалга оширилиб, ҳар йили илмий маколалар тўплами, журналлар нашр этилди, Марказий Осиё давлатлари билан илм-фен, санъат, таълим йўналишларида ҳамкорлик олиб борилмоқда.

Яна бир эътибори жиҳати — яқинда бу ерда Алишер Навоий номидаги тадқиқот маркази ҳам ташкил этилди. Унга универсitet dom-lasi, филология бўйича фалсафа доктори, ҳамортизм, истеъодили ёш олим Сайдбек Болтабовев раҳбарлиги кўлмоқда.

Халқаро туркий маданият ташкили — ТУРКСОЙ адабиёт билан боғлик тадбирларни кўпроқ мана шу Карабук университетидан ўтказиб келади. Олийгоҳнинг катта маъжислар залида бўлиб ўтган анжумандада ТУРКСОЙ ташкилоти раҳбарияти ва ходимлари, Карабук университети профессор-ўқитувчilari ва талабалари, шоир ва ёзувчilar, адабиёт ихлосмандлari, оммавий аҳборот вакитлari катнашdi.

Тақдимот маросимиуни ТУРКСОЙ буш котиби, Қирғизистон ҳам ёзувчи Султон Раев кириш сўзи билан очиб, Хайридин Султон икоди билан кўпдан таниш эканини, унинг асрарларни бевосита ўзбек тилида ўқишини, муаллиф узоқ йиллардан бўён маъсул давлат лавозимларida ишлётган бўлишига қарамай, самарали икод килиб келаётганини алоҳида таъкидлadi.

Чиндан ҳам, миллат маърифат ва тараққиёт сари интиимас экан, бу йўлда жаҳолат, қоқлиқ, маънавий танбаллик ва локайдилар кабус курсур ҳамда нуқсонларни бартараф этиш учун курашга отламас экан, у ўзи тушиб қолган маҳдудлик чохидан чиқиб кетиши амримаҳо бўлади. Муаллифнинг «Ёзинг ёлғиз ёдгори» кисаси, «Йўқчилик ва тўқчилик», «Ё, Жамшид!», «Отабекнинг жанозаси», «Ўзбек халқининг миллий foғosi» каби тароҳояларida мана шундай муҳим фикрга алоҳида ургу берилади.

Шуни таъкидлаш керакки, Туркияда нашр этилган китобга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адабиёт ижодининг ўзига хос бощка эътибори жиҳатлари хусусида сўз иштиреки.

“Sen ne kadar tatsın, ey acı hayat!” титубдан адабиётнинг йигирмадан ортиқ қисса ва ҳақоялар жой олган. Бу асрарларни мутола қиласи ҳам оғизимизни оғизимизни оғизимизни таъкидлadi.

“Езувчи ўз асрларида оддийгина кун кечирадиган, камтар ва хоксор, лекин ҳар қандай шароитда ҳам ўзининг инсоний табиатини сақлаб қола билган одамлар ҳақида ҳикоя қилади. Биз таниган-билган, бир замонда яшаётган, айни пайтда бизга кўп хусусиятлари номаълум ва сирли, турли касб-кор ва феъл-атвор эгаси бўлган ўнлаб кишиларнинг мураккаб тақдирини кўз ўнгимизда ёрқин гавдалантиради.”

таъбири билан айтганда, адаби оддий ҳаёт ҳақиқатларини маҳорат билан бадиий ҳақиқатга айлантира олади.

Анжумандада сўзга чиққанлар ёзувчининг адабий фаoliyati доир учурун жиҳатга алоҳида ётбири қаратди. Биринчидан, адаби асрарларидаги тиг соғ милий рух ва колорит асосига қурилган, шу хусусиятига кўра уларда устоз адабиҳар, биринчидан, адаби Ҳабдулла Қодирий ижодига хос сўз санъатининг янгича давом эттирилгани яққол намоён бўлади.

Иккинчидан, адаби ижодида миллий тарихимизга чекис хурмат ва муҳаббат, фурур-ифтихор туйгуси барқ үриб турди. Айниқса, Амир Темур, Захиридин Муҳаммад Бобур, Муҳаммад Шариф Гулханий, Абдулла Қодирий каби мумтоз шахслар адаби қаламининг куидати билан тасавvurimizda гўёки замондош инсонлар сингари жонланади. Жумладан, муаллиф Бобур Мирзонинг дилбар сиймосида нафқат XVI аср, балки бугунги куннинг ҳам пешқадам, етук намояндаси тимсолини кўради, унинг меҳнат ва маъқбатларга, ибрагта тўла ҳаётини, ноёб заковати ва матоноти, инсоний фюзасини юксак фалсафи нуқтадан туриб талқин этади.

Адабиётни Бишкек шахрида кирғиз тилида нашр этилган «Жокчулук» («Йўқчилик ва тўқчилик») номли китобига ёзган сўзбошида Султон Раев: «Бобурийнома» номли чўнг маърифий романни яратиш учун одам тарихи, файлусуф, тилшунос, дипломат, географ, ёзувчи, психолог ва ҳарбий мутахassis бўлишининг ўзи етарили эмас, бунинг учун ижодкор жуда катта тафаккур ва якосрат эгаси ҳам бўлиши керак», деган фикрларни билдирганди, албатта, ҳақ эди.

Тақдимот маросимида таъкидланган яна бир муҳим хусусият — Хайридин Султон асрарларининг бош мавзуси, лейтмотивини ўз вактида жадид мавриғатпартварлари кўтарган эзгу форялар ташкил килали. Ёзувчи миллий руҳият таҳлилига кўра, азалий эскирмас мавзуларни дадиллик билан ўтрага ташланган, жадидчилик гояларини ўтган асрнинг 80-йилларида адабий ҳарқатта, адабий таҳлил объектига айлантирган адаби саналади.

Чиндан ҳам, миллат маърифат ва тараққиёт сари интиимас экан, бу йўлда жаҳолат, қоқлиқ, маънавий танбаллик ва локайдилар кабус курсур ҳамда нуқсонларни бартараф этиш учун курашга отламас экан, у ўзи тушиб қолган маҳдудлик чохидан чиқиб кетиши амримаҳо бўлади. Муаллифнинг «Ёзинг ёлғиз ёдгори» кисаси, «Йўқчилик ва тўқчилик», «Ё, Жамшид!», «Отабекнинг жанозаси», «Ўзбек халқининг миллий foғosi» каби тароҳояларida мана шундай муҳим фикрга алоҳида ургу берилади.

Шуни таъкидлаш керакки, Туркияда нашр этилган китobга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адабиёт ижодининг ўзига хос бощка эътибори жиҳатлари хусусида сўз иштиреки.

“Sen ne kadar tatsın, ey acı hayat!” титубдан адабиётнинг йигирмадан ортиқ қисса ва ҳақоялар жой олган. Бу асрарларни мутола қиласи ҳам оғизимизни оғизимизни таъкидлadi.

“Езувчи ўз асрларида оддийгина кун кечирадиган, камтар ва хоксор, лекин ҳар қандай шароитда ҳам ўзининг инсоний табиатини сақлаб қола билган одамлар ҳақида ҳикоя қилади. Биз таниган-билган, бир замонда яшаётган, айни пайтда бизга кўп хусусиятлари номаълум ва сирли, турли касб-кор ва феъл-атвор эгаси бўлган ўнлаб кишиларнинг мураккаб тақдирини кўз ўнгимизда ёрқин гавдалантиради.”

Академик шоир ва адаби Гафур Фуломинг ёзишича, Курбонжон доддох 1865 йилдан то 1880 йилгача Помирда бир саркарда сифатида ҳалқни ўз атроғига тўплаб, кўлида яланг қилич билан фон Кауфманга ҳарши курашган фоят жасоратли аёл бўлган. Шу даражада, ўғли Қамчибек Кауфман томонидан асир қилиниб, дорга осини

лаётганда, дор тагига келиб, ўғлига хитобан: «Ҳайр, ўғлим, ота-боболаринг ҳам душман кўлида ҳалок бўлган. Шаҳид ўлмоқ бизга мерос. Сенга берган сутим он бўлсин!» деб олган ва отининг жиловини теср буриб, ўғлининг тортаётган азобукубатларидан шартта юз ўғириб кета олган.

Қирғиз тилида бу момомизни “Курмажан датқа” деб айталидар. Бу матонати аёл ҳамда унинг мард фарзандлари — Маммадбек, Ҳасанбек, Абдуллабек, Ботирбек ва Қамчибекнинг қаҳрамонлик тархи буғунги кундада бутун Марказий Осиё минтақасида маълум ва машҳур.

Аммо ҳикоя битилган 1978 йили бу ҳақдаги тарихий маълумотлар махфий архивларда сақланиб, ўзбекистонда ҳам, Қирғизистонда ҳам халқдан сир тутилар эди. Шунга қарамасдан, мен кўйимда мавжуд бўлган озигина тарихий фактлар асосида мана шу асарни яратишга уринган эдим.

Бугун, орадан йиллар ўтиб, мустамакаличи сиёсатига қарши руҳда ёзилган ушбу ҳикоянинг қандай килиб совет цензураси, совет идеологияси чангалидан омон колиб, 1979 йили “Бир оқшом эртаги” номли иккинчи китобига саҳифаларида босилиб чиққанига, очигини айтсиз, ўзим ҳам жайрон қоламан.

Аммо бугун — юртимдаги хуррият замонида, эмин-эркин ижод килиш баҳтига мусасса бўлиб, ўша кунларни хотирдан ўтказар эканман, кўнглимдаги бир гапни айтиши зарур деб хисоблайман.

Биз узог йиллар шуро даврида, “темир қафас” ичидаги яшаган бўлсанда, ҳамиша сиз каби дўстларимизга, туркий дунёдаги қардошларимизга чиқардан иштаганимизни замонда яшаётган, айни пайтда бизга кўп хусусиятлари номаълум ва сирли, турли касб-кор ва феъл-атвор эгаси бўлган ўнлаб кишиларнинг мураккаб тақдирини кўз ўнгимизда ёрқин гавдалантиради.

Адабиётни Бишкек шахрида кирғиз тилида нашр этилган китобга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адабиёт ижодининг ўзига хос бощка эътибори жиҳатлари хусусида сўз иштиреки.

Чиндан ҳам, миллат маърифат ва тараққиёт сари интиимас экан, бу йўлда жаҳолат, қоқлиқ, маънавий танбаллик ва локайдилар кабус курсур ҳамда нуқсонларни бартараф этиш учун курашга отламас экан, у ўзи тушиб қолган маҳдудлик чохидан чиқиб кетиши амримаҳо бўлади. Муаллифнинг «Ёзинг ёлғиз ёдгори» кисаси, «Йўқчилик ва тўқчилик», «Ё, Жамшид!», «Отабекнинг жанозаси», «Ўзбек халқининг миллий foғosi» каби тароҳояларida мана шундай муҳим фикрга алоҳида ургу берилади.

Шуни таъкидлаш керакки, Туркияда нашр этилган китobга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адабиёт ижодининг ўзига хос бощка эътибори жиҳатлари хусусида сўз иштиреки.

“Мен ижодий фаoliyatining кўп йиллари совет даврида, коммунистик тараққиётни таъкидлагандарни ўтказар эканман, шундай замонда яшаётган, айни пайтда бизга кўп хусусиятлари номаълум ва сирли, турли касб-кор ва феъл-атвор эгаси бўлган ўнлаб кишиларнинг мураккаб тақдирини кўз ўнгимизда ёрқин гавдалантиради.”

Адабиётни Бишкек шахрида кирғиз тилида нашр этилган китобга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адабиёт ижодининг ўзига хос бощка эътибори жиҳатлари хусусида сўз иштиреки.

Адабиётни Бишкек шахрида кирғиз тилида нашр этилган китобга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адабиёт ижодининг ўзига хос бощка эътибори жиҳатлари хусусида сўз иштиреки.

Адабиётни Бишкек шахрида кирғиз тилида нашр этилган китобга номидаги Туркий дунё тадқиқотлар маркази мудириаси, профессор Жилдиз Исмоилова, китоб таржимони, Анкара Ҳожи Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Иелок ва бошқалар ўз маърузларида Хайридин Султоннинг ўзбек адабиёт ривожига кўйинган хисоси, юксак адабий маҳорати, асрарларидаги тарихий ҳақиқатнинг бадиий талқини, адаби